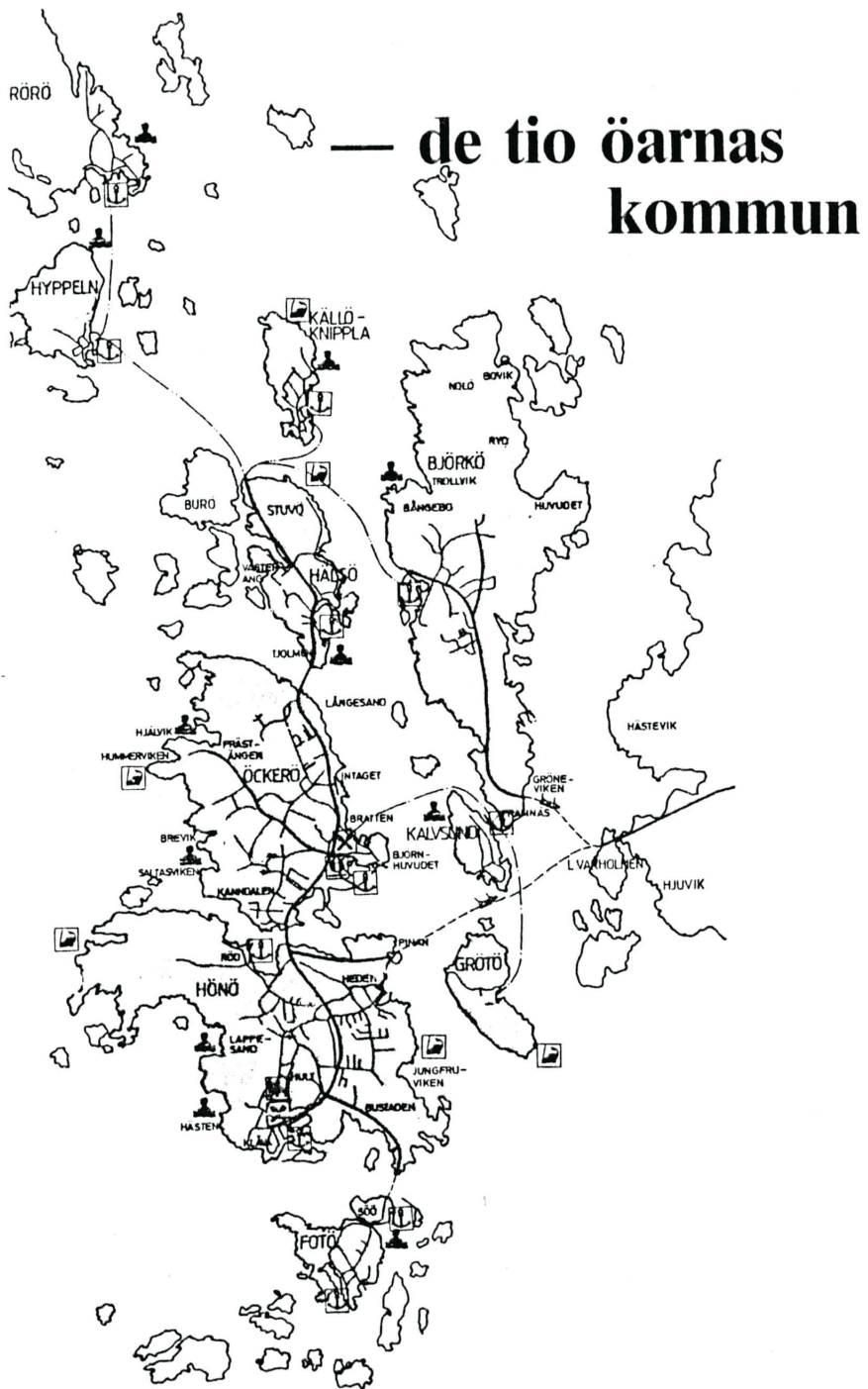

Erik Lindgren

POST- historia från Öckerö kommun

Förord

1870-talets stora reform, som präglas av riksdagsbeslutet om att kronobrevbäringen skulle upphöra, fick också genomslag i våra skärgårdar. Det för många kanske mest kända resultatet, vilket framför allt fångat hembygds-samlade filatelisters intresse, är väl tillkomsten av ett stort antal nya poststationer åren 1874-1876. Det var särskilt påtagligt på fastlandet. Ett av målen vid omorganisationen var "en poststation i var socken", men med det viktiga tillägget "där så behövdes". Särskilt de små och folkfattiga församlingarna kom i strykclass.

Örika kusttrakter skulle få vänta bra länge på att få egna poststationer men inom Öckerö kommuns gränser inrättades ändå som resultat av kronobrevbäringens upphörande en poststation år 1875. Det skulle dröja nära nog tre decennier innan Göteborgs norra skärgård fick ytterligare en, men därefter har flera tillkommit och flera avvecklats. I detta lilla häfte berättar jag litet om några av dem.

Det är inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag på en och annan plats, händelser som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I flertalet fall har jag inskränkt mig till att redovisa tidpunkter för tillkomst och avveckling jämte uppgifter på föreståndarnas namn, om jag lyckats få fram dem. Jag lämnar exempel på föreståndarnas villkor i lönehänseende för tidsperioden fram till dess att generellt avtalsenliga löner kunde börja tillämpas, d v s under tiden i stort sett fram till och med första världskriget eller så länge anbudssystemet tillämpades.

Under det dryga sekel som berättelserna omspannar har framför allt kommunikationsnätet utvecklats både landsvägs- och sjöledes, något som man kanske bör ha i åtanke för att förstå de villkor som gällde närmast före och länge efter sekelskiftet 1800-1900. För landkrabbor som mig har det sin speciella tjusning att bläddra i arkiv som avslöjar förhållandena i kusttrakterna. Om området geografiska förhållanden fick jag en liten sammanfattning när jag för några år sedan läste följande text i kommunens turistbroschyr:

"Längst i söder ligger Fotö och längst i norr Rörö. Störst till ytan är Bohus-Björkö, störst befolkning har Hönö. Minst antal människor bor det på Grötö och minst till ytan är Kalvsund. De andra öarna är Öckerö, Hålsö, Källö-Knippla och Hyppeln. Totalt bor det idag 10.100 människor på öarna och befolkningen ökar".

I citat moderniserar jag stavningen men gör inga ingrepp i texten. Postchefernas uttrycksätt kan man kanske finna ändrat vid jämförelse med samme mans brev under olika tidsperioder, t ex postdirektör Frans Brobergs. Troligen hör han till dem som inte gjorde stora ingrepp vid justering av handläggarnas koncept.

Växjö i februari 1994

Erik Lindgren

Namn Öckerö 1875-01-01--1892-04-30
Kalvsund 1892-05-01--1964-09-30

Kalvsund (Öckerö)

Man kanske inte gör fel om man säger att den första poststationen i Öckerö nuvarande kommun fick fel namn. Den förlades nämligen till Kalven utanför sydspetsen av den större Björkö och öster om Öckerö. Poststationen låg på östsidan av Kalven vid Kalvsund men den fick namnet Öckerö när den öppnades enligt ett avtal med lotsåldermannen J Strömberg vilket gällde från 1875 års ingång. Beslutet ingick i det stora komplexet vid kronobrevbäringens upphörande och daterades vid poststyrelsen den 17 december 1874. Det här avsedda kontraktet gav Strömberg en årsersättning på 50 kr för att han skulle sköta poststationen.

Strömberg fick också kontrakt om att befordra posten mellan Hästevik och poststationen med kr 1:50 i ersättning för varje transport. För att vårda posten under dess överläggning i Hästevik tecknades avtal med August Olsson som fick 15 kronor om året för den uppgiften. Till Hästevik kom posten landsvägsledes från Björlanda, där en poststation också öppnades vid 1875 års ingång enligt den fastställda nya organisationen till följd av att ansvaret för kronobrevbäringen inlemmades i postverkets uppgifter.

Årsersättningen för att sköta poststationen ökade till 75 kr när kustsergeanten A E Lundgren övertog poststationen enligt ett avtal den 25 juli 1879. Då hade han redan vikarierat en längre tid. Han hade fått rycka in som vikarie i augusti 1878, när Strömberg gjort personlig konkurs. Det var i och för sig en ärlig sådan, men innan den var utredd hade Strömberg enligt gällande regler inte rätt att uppehålla befattningen som poststationsföreståndare. Han skrev i juni 1879 och begärde att få återinträda sedan utredningen avslutats. På poststyrelsens remiss till postkonotret i Göteborg svarade postdirektör Frans Broberg den 12 juli 1879, att "Strömberg visar sig äga mindre förmåga att med ordning och noggrannhet fullgöra till befattningen hörande skyldigheter, i följd varav jag tilltror mig våga det uttalande, att varken allmänhetens eller Postverkets betjänande skulle draga någon fördel av Strömbergs återinträde".

Däremot kunde Broberg lämna ett gott vitsord för Lundgren. Som vikarie hade han fått ett till 100 kr höjt årsarvode men gick med på att vid fast anställning acceptera nedsättning till 75 kr, däri inbegripet ersättningen för postens transport mellan poststationen och ångslupens tilläggsplats vid Kalvsund. Poststyrelsen beslöt i enlighet härmed sedan Strömberg blivit formellt uppsagd från befattningen. Redan den 25 september 1879 sade Lundgren emellertid upp sig på grund av erhållen tjänstetransport.

*Sice följde af förändrad tjenstgöring i min
innehållsarbete befattning inom K. Högst. Tidverket,
får jag härmed vördsammast uppläsa det
mellan K. Högst. Generalpoststyrelsen och mig
den 25 juli 1879 afslutade kontrakt om
jämbli bestående af föreståndare befattning
för Öckerö poststation.*

*Öckerö den 25 September 1879.
A. E. Lundgren*

På postdirektör Brobergs förslag blev det friherren och kustsergeanten Axel Petter Örnskölds tur att skriva under ett nytt kontrakt, daterat den 27 november 1879, nu med ett årsarvode av 100 kr.

Länge innan dessa förändringar inträdde, hade poststationens vara eller icke vara förts på tal. Postföringskostnaderna var höga och postdirektör Broberg räknade fram att postverkets förlust på poststationen var 196 kronor under 1875 och ökade så mycket att den under 1877 uppgick till 251 kronor. Han höll ändå före att poststationen skulle behöva bibehållas och förde i sin inspektionsrapport den 31 december 1880 på tal att ändra poststationens namn: "Slutligen tror jag även lämpligt, att Öckerö poststation för framtiden benämndes Kalvsund efter stället där den är belägen och vilket icke heller torde kunna undvara postanstalt. Kalvsund är ett fiskeläge, dit ångslupsfart hela året äger rum och där jämväl underhålles såväl lotsom tullstation". Liksom ungefär samtida inspektionsrapporter från andra postförvaltare lades Brobergs så småningom ad acta i poststyrelsen utan att inbakade förslag i de ofta långa rapporterna noterades. Sålunda blev det inte någon åtgärd den gången i fråga om namnändring av poststationen med det möjligen felaktiga namnet Öckerö.

Kalkyler för den första femårsperioden visade att poststationen var en för postverket olönsam affär. Med skicklig argumentation av postdirektör Frans Broberg beslöt poststyrelsen ändå att poststationen skulle bibehållas efter viss ändring av postföringen och med utnyttjande av Göteborgs Nya Ångslupsaktiebolag i större utsträckning. I detta sammanhang gjordes vissa ingrepp i postföringen på fastlandet med bl a den följden att poststationen i Björlanda drogs in och en poststation i stället öppnades i Torslanda med mars månads ingång 1879.

Den 24 februari 1882 skrev Örnsköld till poststyrelsen och avsåg sig befattningen som poststationsföreståndare. Som skäl hade han för postdirektören uppgett att han "under sommarmånaderna, då posten till Öckerö poststation är daglig (till och med under högsommaren två gånger), ofta måste göra resor inom sitt tulljämsdistrikt och då icke kunde sköta

postbefattningen utan biträde, men att arvudet för denna befattning icke räckte till att avlöna ett sådant biträde". Sedan poststyrelsen efter kontakt med landskansliet om eventuell ersättare gått med på att höja årsarvudet till 200 kr, blev Örnköld kvar i sin tjänst.

I längden var folket på Öckerö inte nöjd med att "deras poststation" skulle ligga på Kalven. Man kan väl säga att studier av arkivhandlingarna ger en bild av postverkets anpassning till samhället och dess krav genom att poststationen efter 17 år fick namnet Kalvsund och genom att öckeröbornas krav kunde tillgodoses efter ytterligare tretton år.

Upprinnelsen till den första av de här antydda förändringarna finner vi i protokollet vid den kommunalstämma som hölls i Öckerö kyrka den 27 december 1891. Då beslöt man att begära att poststationen på Kalven skulle flyttas därifrån till skolhuset på Öckerö. Som skäl anfördes bland annat att på moderön fanns socknens kyrka och komministerboställe samt att där just hade uppförts ett skolhus "i vilket på grund av sitt utmärkta läge invid allmän väg med fördel kunde inrymmas poststation".

Poststationsföreståndare Örnköld var naturligtvis emot att hans poststation skulle flyttas från Kalvsund. I remissvaret förebar han fem starka skäl för att den skulle få vara kvar där. Han menade bland annat att om församlingsmedlemmarnas kyrkbesök "skulle utgöra medlet för postens distribution skulle ju de respektive brevtagarna endast erhålla sina brev en gång i veckan". Han uppgav vidare att verksamheten för skolläraren på Öckerö var ambulatorisk, varför denne i alla fall inte skulle kunna komma i fråga som poststationsföreståndare.

Representanter för andra öar i Öckerö församling kom med en lång inlaga den 7 februari 1892, vari de framhöll att endast partsintressen hade förestavat det kommunalstämmobeslut som åberopades vid framställningen om att få poststationen flyttad. De menade att ansökan hängde samman med frågan om postbefordringen och anförde följande:

"Egentliga anhängare av sagde reformsträvanden betrakta nämligen - för understödjande av deras förhoppningar - såsom eftersträvansvärt att erhålla för egen del den rättighet till postbefordran förmedelst egna ångbåtar, som hittills varit lämnad Göteborgs nya ångslupsaktiebolag".

Kallelsen till kommunalstämman uppgavs inte ha skett helt korrekt och de som varit med på stämman hade enligt en passus i den här delvis citerade inlagan nästan uteslutande varit "delägare i det ångbåtsbolag vilket i följd av stämmobeslutet möjligen skulle kunna beredas förmånen av att ombesörja kommunens postbefordran".

Det var väl inte ett helt oberättigat påstående. Det visade sig att av församlingens totalt ca 19.000 fyrkar endast omkring 800 varit representerade vid stämman. Därför menade man att beslutet inte kunde anses utgöra församlingens eget uttalande. Man gjorde vad man kunde för att värna om att den för den på andra öar boende båtfarande befolkningen lättillgängliga poststationen vid Kalvsund skulle få vara kvar. Med kännedom om postverkets sparsamhet hade man skäl att tro att den skulle dras in om en poststation öppnades vid Öckerö kyrka.

Petitionärens skrivelse var väl utformad och innehöll många starka skäl mot stämmans önskemål. Detta påverkade i viss mån postdirektör Frans Broberg, när han avgav sitt utlåtande till poststyrelsen den 26 mars 1892. Han kunde för sin del inte finna att läget för Öckerö "i förhållande till de andra öarna inom Göteborgs norra skärgård och framför allt till de vanliga farlederna där var sådant, att någon verklig fördel kunde beredas en större del av hithörande öar och dessas innevånare genom den åsyftade förflyttningen av socknens poststation till Öckerön".

Frans Broberg hade skaffat sig stor erfarenhet av landsbygdens postanordningar genom omfattande inspektionsresor under tiden närmast efter att lantbrevbäring införts (1879-1880). Han framhöll att länsstyrelsen hade tagit hänsyn till flertalets behov, när läget för församlingens poststation fastställdes vid dess tillkomst i januari 1875. Därvid hade man bland annat tänkt på att en poststation på själva Öckerön skulle gynna Öckeröns egen befolkning liksom Hönöns, men att den däremot skulle "i hög grad lända den med Öckerön jämnstora Björköns samt närliggande och norrut belägna öar till skada, enär Öckerön icke ligger i dessa andra öars vanliga färdväg".

Kalvsund som plats för poststationen hade utan tvivel fastställts på grund av "dess mera centrala läge men också därför att sundet utgör en allfarsväg till och från Göteborg, varjämte kunnat tagas i betraktande att å platsen redan då funnos lots- och tullstation". Efter sillfiskets uppblomstring hade även en telefonstation blivit upprättad i Kalvsund.

Frans Broberg framförde också att "å Björköns kommer att anläggas en badinrättning, för vilken bristen i dess närhet av en postanstalt måste bliva kännbar". Med statistiska uppgifter kunde han också bekräfta att poststationen låg på rätt plats i Kalvsund. Den enda åtgärd han slutiligen kunde tänka sig med anledning av kommunalstämmans agerande var att ändra poststationens namn från Öckerö till Kalvsund. Detta hade han, som framgått av tidigare text, för övrigt föreslagit redan i den berättelse som han hade avgett till poststyrelsen på nyårsafton 1880 om de inspektionsresor som han samma års sommar och höst hade företagit i Göteborg och Bohus län samt i norra Halland.

Poststyrelsen lyssnade till sin mycket betrodde postdirektör och beslutade den 29 mars 1892 att ärendet inte skulle föranleda någon annan åtgärd än att poststationen med namnet Öckerö skulle heta Kalvsund från och med maj 1892. Den förbättring av postverkets finansiella läge som skedde gradvis, medförde bland annat att man 13 år senare kunde inrätta en poststation också på Öckerön, som då fick öns namn. Om den berättas något i ett följande avsnitt.

Örnköld fick alltså med maj månads ingång 1892 byta ut sigill och datumstämpel mot sådana med gravyren **Kalvsund**. Telefonisten Marie Sörensen övertog poststationen 1894, följd av Nelly Sörensen tre år senare. Det blev nu under en tid relativt korta perioder för de olika föreståndarna. Nelly följdes sålunda efter två år av kustsergeanten Sven Mauritz Wijk, som i sin tur lämnade över till dottern Svea Wijk i oktober 1900. När hennes syster Signe, som också var telefonist, efterträdde henne vid 1906 års ingång, började en ovanligt stabil period.

Poststationsföreståndarinnan

Signe Wijk i Kalvsund

Signe Wijk tangerade nämligen rekorden i fråga om lång tjänstetid. Efter 58 år och 9 månader avgick hon som poststationsföreståndare i samband med att poststationen drogs in den 30 september 1964. Den ersattes med ett postombud, i vars datumstämpel fanns gravyren BOHUS BJÖRKÖ POB 1. Detta byttes ut den 1 november 1974 mot ett postställe (en under 1970-talet introducerad nyhet med större befogenheter än postombudens) och från och med då stod det både Öckerö och Kalvsund i datumstämpeln. Efter Signe Wijk tjänstgjorde Eivor Olsson, som i sin tur lämnade över poststället till dottern Margareta Johansson med ansvar för postdistributionen till ett 70-tal hushåll.

Säfve—Kalvsund.
(Från den 2 oktober 1907.)

—	9,0	} 1,5	Säfve poststation	M. O. F. L.	5,30	—
12,15	—		} 0,3	Torslanda poststation	M. O. F. L.	—
—	1,45	} 0,3		Hästeviks båtplats	M. O. L.	12,15
2,15	2,15		} 2,1	Kalvsunds poststation	M. O. L.	11,30
3,0	—				M. O. L.	—

Under tiden, då regelbunden postgång äger rum med ångbåt emellan Göteborg och Kalvsund, är postgången mellan Torslanda och Kalvsund inställd.

Postföringen till Kalvsund har skett på olika vägar. Denna tidtabell gällde 1907.

Personaluppgift

för år 1875

från

Poststationen i

Öckerö

som f. n. lyder under

Göteborgs postkontor

Undertecknad poststationsföreståndare är född d. 24 December 1836.

antogs till e. o. tjänsteman vid Postverket

och förordnades till nu innehavande befattning d. 12 December 1874.

är här förutan *schulderman för Öckerö, Kalvsund och Rönneby-Sjöglätor*

och har förut, enligt förordnande den varit poststations-

föreståndare i under år.

Öckerö den 29 januari 1875

Göteborg

Apelvik (Rörö)

I ett brev till poststyrelsen i oktober 1902 skrev ett antal företrädare för Rörö med begäran att få en poststation. Ur framställningen citerar jag följande:
 "Å Rörö äro f n bosatta nära 400 personer för vilka Kalvsund hittills varit närmaste postanstalt, belägen en mil från Rörö. Även om tidningar och vanliga brev genom överenskommelse med ångslupsbolaget, som två gånger i veckan trafikerar Rörö, i allmänhet erhållas utan svårighet återstår ju mycket, som ej på detta sätt kan ordnas, utan endast genom resor till Kalvsund kan expedieras.

Icke långt från Rörö åt Kalvsund är ön Knipplan belägen med över 300 innevånare, vilka finge fördel av att en poststation inrättades å Rörö och ön Hyppeln med omkring 150 innevånare är belägen nära Rörö västerut".

Handlanden Bernhard Olofsson som "genom oförutsedda händelser blivit förhindrad att kunna emottaga någon föreståndareplats" föreslogs bli ersatt med handlanden Alfred Petersson, om poststyrelsen gick med på framställningen om en poststation på Rörön. Postdirektör Frans Broberg meddelade poststyrelsen i sitt remissvar att han "inhämtat att poststationsföreståndarebefattningen å stället skulle kunna erhållas besörjd utan arvode - något som dock väl icke kan påräknas för all framtid". Han hemställde om poststyrelsens beslut att inrätta poststationen med Pettersson som föreståndare, men denne uppgav vid förfrågan att han inte kunde gå in på ett tvåårskontrakt utan ersättning. Det kunde däremot Bernhard Olofsson och vid poststyrelsens beslut den 7 april föll valet på honom. Ortsbefolkningens förslag att kalla poststationen Apelvik fastställdes också av poststyrelsen och den nya anordningen trädde i kraft den 1 maj 1903.

Efter de två arvodeslösa åren fortsatte Olofsson inte som föreståndare. Ansvar för poststationen lämnades över den 1 juli 1905 till fröken Augusta Josefina Andersson, som lyckades få ett kontrakt som gav henne 175 kr i årsersättning, höjt till 180 kr den 1 juli 1911. Hennes efterträdare blev i februari 1913 fröken Ester Naëmi Wik. Den 1 december 1915 fastställdes årsarvodet till 240 kr och från juli 1917 till 300 kr, vartill kom ett biträdesanslag på 30 kr om året. Fröken Magdalena Berg tog över med 1920 års ingång och redan den 1 juli 1921 blev det skifte igen. Då var det handelsidkarskan Alexandra Oskaria Gustafsson som tog vid och höll ut under 17 år. Hon avled den 4 juli 1938, blott 43 år gammal.

Ansvar för poststationen övertog genast av vikarien Anna Helfrida Matilda Edvardsson, senare med efternamnet Ryberg. Hon fick efter många år uppleva att poststationen namnändrades från Apelvik till Rörö den 1 april 1963. Med september månads ingång 1975 organiserades poststationen som ett postställe under en period då poststationsorganisationen skulle avvecklas. De små poststationerna ersattes med lantbrevbäring eller postställen, medan de något större kunde bli s k C-postexpeditioner. Även denna organisation var i stöpsleven och från 1986 års ingång kallades alla fasta postanstalter med kundbetjäning för postkontor. Postkontoret på Rörön fick vara kvar tills vidare med ett kundunderlag på 125 hushåll.

Detta urklipp ur generalstabskartan visar Göteborgs norra skärgård med poststationer markerade omkring år 1920, alltså lång tid efter röröbornas framställning om en egen poststation.

Öckerö

Vid kommunalstämman i Öckerö kyrka den 23 januari 1905 diskuterades bland annat ett protokoll som hade skrivits vid ett sammanträde med Göteborgs fögderis lantmannaklubb på hotell Eggers i Göteborg den 3 december 1904. Däri framförda synpunkter om behovet av en poststation på Öckerö vann livligt bifall.

Stämman var ense om att största delen av Öckerö församling inte hade någon nytta av den poststation som fanns vid Kalvsund. Influerad av lantmannaklubben utsåg stämman komminister F O Gullstrand och folkskolläraren E W Dahlgren att tillsammans med kommunalnämndens ordförande A Alexandersson göra en framställning till poststyrelsen om att åtminstone få två poststationer, en på Öckerö för socknens södra del, och en på Björkö för socknens norra del. Behov ansågs också finnas för poststationer på Hönö och Rörö.

Kronofogde J A Ringius uttalade under den följande remissbehandlingen *"att då poststation redan finnes å Rörö, ansökningen i den delen måtte av något säreget förbiseende hava tillkommit"*. Han ansåg att Björkö låg nära poststationen Kalvsund men han kunde tillstyrka bifall till ansökan om en poststation på Öckerö. Postdirektör Broberg förlitade sig på kronofogdens uppgifter och framhöll bl a att Öckerö var den mest betydande av de för bättre postgång ifrågasatta öarna. Han tillade att en större och mera tidsenlig badanstalt var under uppförande där. Han fortsatte:

"Allt detta talar för inrättandet därstädes av en poststation. Och kommer en sådan där till stånd, varder densamma till nytta även för invånarna å den närliggande ön Hönö, där således icke torde för närvarande påfordras egen postanstalt. Av liknande anledning bör sådan kunna umbäras även å Björkö, vars innevånare kunna nöjaktigt betjänas av den närbelägna poststationen Kalvsund, vilken jag anser icke kunna indragas, dels betjänande ett samhälle, som i sig innesluter både lots- och tullpersonal och där även alla år residera icke så få sommargäster".

På postdirektörens förslag beslöt poststyrelsen att inrätta en poststation på Öckerö med öns namn. Den öppnades den 1 juli 1905 med folkskolläraren Edvin Viktor Dahlgren som föreståndare. Hans årsarvode blev 240 kr, ett belopp som enligt kontraktet också skulle täcka kostnaden för "postens befordrande mellan stationen och de Öckerö brygga anlöpande ångbåtar". Han begärde i juni 1906 att få ersättningen höjd till 300 kr vilket poststyrelsen beviljade efter postdirektör Brobergs tillstyrkan.

Dahlgren efterträddes i april 1917 av byggmästare Herman Tillander. Dennes dotter Tekla Margareta tog vid år 1943 och fick uppleva en fortsatt positiv utveckling av poststationen. Detta motiverade stathöjning till postexpedition år 1959. Det centrala läget för postdistributionen har bidragit till att Öckerö i postverkets nya policy fick termen lokalpostkontor (utan prefixet lokal från 1986). För service till drygt 3000 hushåll övertog Lennart Ahlantzberg ansvaret och när denne befordrades till Hisings Backa, trädde postmästare Kaj Ligelius till.

Hönö(n)

Som nämnts i föregående avsnitt lämnades 1905 års framställning om en poststation på Hönön utan avseende, liksom det samtidiga önskemålet att få en poststation på Björkö. Men efter åtta år tillgodosågs också dessa delar av de vid kommunalstämman den 23 januari 1905 framförda önskemålen, först genom att en poststation öppnades med namnet Hönön den 1 mars 1913. Jag är osäker om vem som var dess förste föreståndare men har funnit att ett avtal tecknades att gälla från den 1 februari 1916 för Ellen Teresia Holmgren. Hon gick på sitt 64:e år när poststationen höjdes till en postexpedition den 1 april 1950. Hon beviljades då ett s k ålderdomsunderstöd. Det var en form av pension som kunde medges åt funktionärer som under sin verksamhet inte uppnått tjänstemannastatus.

Cheftiteln i den nya organisationsformen var "stationsmästare". Bland dem som i denna egenskap svarade för posten på Hönön var Harry Erland Olsson och senare Harry Jansson med titeln (lokal)postmästare. Vid centralisering av postutdelningen till Öckerö kände han det lika tomt efter arbetskamraterna som de kvarlämnade sorteringsfacken skvallrade om. I de utrymmena inreddes senare förråd och boxanläggning. Postens namn hade den 1 november 1974 ändrats till Hönö.

Över posten på Hönön expedierades under perioden februari 1939 - november 1941 posten till postombudet på Fotö. I dess datumstämpel fanns gravyren HÖNÖN POB 1.

Bohus-Björkö

Ett år efter kommunalstämman i Öckerö då önskemål framförts om att poststationer skulle inrättas på fyra av öarna i skärgården gjordes en ny framställning, denna gång avseende den större Björkön. Befolkningen där använde sig då av poststationen i Kalvsund. På Björkön bodde bl a folkskolläraren Johan Wenander, som formulerade en ansökan i april 1906 och lät skolbarnen ta den med sig till hemmen för att få namnunderskifter. Han stödde sig bland annat på ett beslut av kommunalstämman med Öckerö församling den 8 april 1906.

Postdirektör Broberg hade flera gånger tidigare avstyrkt framställningar om en poststation på Björkön, men denne fann *"numera förhållandena så pass förändrade, att även därvarande samhälle kan böra hugnas med egen postanstalt, särskilt med avseende därå att ön årligen besökes av ett allt större antal sommargäster, vana vid all bekvämlighet i postväg och för vilkas trevnad samhället börjat göra allt flera anordningar med därav följande uppoffringar"*.

Utdrag af protokoll, höllt vid kommunalstämman med Öckerö församling i ders kyrka den 8 April 1906

§ 4.

Rörande begärd yttrande af stämman, angående den ifrågasatta poststationen på Björkö; så erindrades om att kommunen i stämman den 23 jan. d. 1905 är bestöt att ingå till Generalpoststyrelsen med begäran bl. s. att få en poststation förlagd på Björkö såsom vara en nödvändig för Björkö och de närbelägna sarna Källö och Knipplan; vidare anföres, att behöfvet af en station på Björkö blifver kunnbarare för hvarje år, emär antalet af badgäster der ständigt blifver allt större. Stämman ville därför för det kraftigaste förorda ansekan om en järnväg.

Justerat, intyga:

Olle Persson
Karl J. Hyppelsson

sam o. för
L. O. Gullstrand

Till föreståndare föreslog postdirektören folkskolläraren Johan Wenander, som ville åta sig arbetet för 300 kronor per år, inberäknat kostnaden för transporten mellan poststationen och ångbåtarnas tilläggsplats. Med den uppbackningen var det egentligen bäddat för att en poststation skulle inrättas på Björkö. Det var troligen helt oväntat för både postdirektören och befolkningen på ön, när poststyrelsen vid föredragningen den 26 juni 1906 "icke fann skäl bifalla förevarande framställning om en poststations inrättande å Björkö". Men om man tänker på att framställningen efter kommunalstämman den 23 januari 1905 (berörd i avsnittet om Öckerö) blivit avslagen bara ett år tidigare, är det lättare att förstå poststyrelsens avslag denna gång.

Man gav sig emellertid inte, och efter nya försök beslöt poststyrelsen att en poststation skulle få öppnas på Björkö den 1 september 1913. För att undvika förväxling med bl a den småländska poststationen Björköby fick den nya poststationen prefixet Bohus.

Till föreståndare för poststationen Bohus-Björkö antogs telefonstationsföreståndaren Beda Josefina Nilsson. Under nära nog 45 år betjänade hon sina

kunder och fick vid sin avgång den 1 maj 1958 under 67:e levnadsåret s k ålderdomsunderstöd med 1668 kronor per år. Hennes efterträdare blev Gurli Maria Johansson, som hade varit föreståndare för poststationen Hälsö sedan oktober 1954.

Även poststationen Bohus-Björkö följde det gängse mönstret och blev med den nya terminologin postkontor vid 1986 års ingång. Betjäningsunderlaget är drygt 200 fasta hushåll.

1918-01-01--1992-02-29

Hälsö

Nätet med fasta postanstalter i skärgården växte ut ytterligare och med 1918 års ingång öppnades poststationen med namnet Hälsö. Lärarinnan Ellen Alfhild Petersson blev föreståndare med 240 kr i årsarvode, vilket inkluderade ersättning för transporter mellan poststationen och fartygets tilläggsplats. Hon blev också en av trotjänarinnorna med mer än 30 år i postverkets tjänst. Sedan hon beviljats ålderdomsunderstöd i maj 1948, övertog Ingrid Berit Johansson befattningen. Nu följde en period av tämligen täta byten på posten, Birgit Irene Maria Jansson (1952-1954), Gurli Maria Johansson (1954-1958), Inger Marita Börjesson (1961), Gerd Ingallil Birgitta Hermansson (1963-1965) och Christina Hansson från 1965.

När poststationen höjdes till postexpedition den 1 oktober 1976, fick fru Hansson titeln stationsmästare med titeln ändrad till lokalpostmästare följande år, då ny terminologi infördes. Från och med 1986 blev termen för posten på Hälsö postkontor. Det drogs in med mars månads ingång 1992, varvid ortsadressen Hälsö fick behållas.

1920-02-01--1984-05-30
Namn Källö-Knippla 1984-06-01--

Källö-Knipplan

"Frånvaron av postanstalt är särskilt kännbar för folkpensionstagarna - t v dock endast fem till antalet - vilka ha att å poststationen Bohus-Björkö avhämta sina pensioner".

Detta var en av motiveringarna i ett förslag den 11 november 1919 till poststyrelsen från postdirektionen i Göteborg om att inrätta en poststation i Knipplan vid sydspetsen av Källön. Postmästaren i Göteborg hade dessförinnan avstyrkt öbornas framställning med den motiveringen, att en poststation på Knipplan inte kunde "bära sig i ekonomiskt avseende, och att, om postanstalt på Knipplan kommer till stånd, invånarna på den närbelägna ön Hyppeln böra kunna göra anspråk på samma förmån".

På Hyppeln skulle, som framgår av nästa avsnitt, ändå så småningom öppnas en poststation. I fallet Knipplan gick inte bara postdirektionen utan också poststyrelsen emot de tankar som postmästaren i Göteborg utvecklade i sitt avslagsyrkande. Postdirektören konstaterade sålunda, att municipalsamhället Knipplan på Källön hade 262 vuxna invånare och att det fanns tre handelsbodas på ön som dessutom hade en egen folk- och småskola.

Det konstaterades också att postbefordringen till Knipplan inte skulle dra någon merkostnad, eftersom det fanns ett kontrakt med Göteborgs Nya Ångslupsbolag som bl a omfattade skyldighet att ta med post till Källön, när Knipplan anlöptes. Positivt vid bedömningen var också postdirektionens beräkning att frimärken skulle kunna säljas vid den önskade poststationen för 1500 kronor om året.

Folkskollärare Erik Sandell blev av postdirektionen ombedd att lämna förslag på lämpligt namn på den ifrågasatta poststationen. Knipplan var utslutet eftersom det skulle vara risk för förväxling med den redan befintliga poststationen med namnet Knyppplan i Uppland. Namnet Källön vågade man sig inte heller på, eftersom det fanns en ö med namnet Källö i södra skärgården. Dessutom fanns det poststationer på andra håll som vid slarvig skrift blev snarlika namnet Källö.

I valet mellan två alternativ, Bohus-Knipplan och Källö-Knipplan, stannade man för det sistnämnda, ett namn som för övrigt skulle ändras till Källö-Knippla den 1 juni 1984.

Den nya poststationen öppnades den 1 februari 1920 med lärarinnan Paulina Abrahamsson som föreståndare. Redan efter sex månader lämnade hon över till Gertrud Hildegard Torgersson. Hon följdes 1929 av telefonstationsföreståndaren Else Irene Carlsson. Efter hennes död vid blott 31 års ålder fick Charlotta Johansson ta över poststationen. Med efternamnet Zackrisson på grund av giftermål var hon kvar som föreståndare till sin pensionering 1967.

Maj Lorentzon, som hade vikarierat under mer än ett år, blev nu föreståndare och fick uppleva hur poststationen organiserades som en sk postexpedition 1976. Med ny terminologi 1977 blev den formella termen lokalpostkontor. Vid 1986 års ingång togs prefixet "lokal" bort. Omkring 230 fasta hushåll betjänas vid postkontoret.

Hyppeln

I juni 1937 öppnades ett postombud på Hyppeln. Dit expedierades posten från huvudpostkonotret i Göteborg och i datumstämpeln på Hyppeln fanns gravyren GÖTEBORG 1 POSTOMB 4. I ett brev till poststyrelsen den 8 juni, undertecknat av ett stort antal petitionärer med folkskollärarynna Anna Johansson som första namn begärde man att få postombudet utbytt mot en poststation. Genom motiveringen får man veta hur komplicerade vissa penningtransaktioner var när de skulle utföras av postombud på den tiden:

"För närvarande kunna vi ex. för skattens erläggande lämna skattsedeln jämte skattelikviden till postombudet f.v.b. till Göteborg, varifrån den kvitterade skattsedeln småningom återkommer. Postombudet utfärdar därvid interimskvitto.

Avgiften för radiolicensen får ävenledes avlämnas till postombudet, vilket dock ej äger rätt att utfärda originalkvitto häröver, utan måste ävenledes sända in dessa medel i.o.f. vederbörlig behandling i Göteborg.

Insättning och uttagning på våra postsparbanksböcker kan ej heller ske hos postombudet, utan endast via detta i Göteborg. Anförda förhållanden förorsaka enligt vårt förmenande onödigtidsutdräkt och förefalla oss skäligen omoderna."

Statistiken visade på nedgång, något som då tjänstgörande postombudet Hildegard Berndtsson kommenterade i den särskilda utredningsblanketten på det sätt som framgår av illustrationen.

Sättet för orternas nuvarande postutväxling samt postanstalt med vilken postutväxlingen äger rum:

1) Sammantid och i övrigt icke annat äppel vatten: Ohgläslig Gbg - Hyppeln c:a 2 tim.; med is: Buss Gbg - Källö; släde (och spårskärföring) Källö - Björka Knippla - Hyppeln (Se bilaga)

2) Uttrande (event. förslag): Vid bedömandet av resultatet av postutväxlingen under posttiden borde observeras: Öjebristen på grund av kriget, vägenans ständfarsans, länsräjning praktiskt taget upphävt; fiskarnas inkomstminskning, vilken omöjliggör normalt anbudgivning av alla län; fjärrvaro av handelsresande, och postförskottsagenter; sammar gästernas uteblivande; på grund av sjöfartspärens uteblivande alla tillfälliga seglare och motorbåtsmän.

POSTVERKETS

ALLMÄNNA CIRKULÄR

Postkontor som ändrar namn	Ny ortsadress
1984-06-01	
Lpk 3 430 95 Källö-Knipplan	430 95 Källö-Knippla

202 Postkontors-
ändringar

Hildegard Berndtsson
Postambud

Överpostmästare Edvin Nyström i Göteborg ansåg i sitt yttrande att poströrelsen inte var "av den betydelse, att det synes vara av behovet påkallat inrätta poststation" och hemställde att framställningen inte skulle föranleda någon åtgärd. Detta blev också poststyrelsens beslut den 10 september 1940.

Tre år senare kom frågan upp på nytt, denna gång på postkontorets initiativ. I sin framställning den 27 juli 1943 skrev tf överpostmästare Harald Lundén att poströrelsen hade visat stark ökning och konstaterade att "postsparbanksrörelsen på platsen skulle helt säkert komma att ökas i väsentlig grad, därest poststation där inrättades".

Hans förslag att dra in postombudet och inrätta en poststation tillstyrktes av postdirektionen. Efter en kontakt med Kungl. Ornamnskommissionen biföll poststyrelsen framställningen och beslöt att en poststation med namnet Hyppeln skulle öppnas den 1 november 1943. Hildegard Berndtsson blev kvar som föreståndare till sin pensionering med 1965 års ingång. Efter en mycket lång vakansperiod blev Anita Arvidsson anställd på avtal från den 1 april 1969. Hon fick tjänstemannastatus på deltid genom att poststationen organiserades som postställe från den 1 september 1975 (med ny terminologi blev det postkontor från och med 1986). Anita delade senare tjänsten med Ann-Britt Carlsson, som också hade viss tjänstgöring på Hälsö. Det är väl tveksamt om vilken form postservicen får på Hyppeln; antalet fasta hushåll är bara omkring 80.

Ann-Britt Carlsson och Anita Arvidsson delade på arbetet vid postkontoret på Hyppeln

Under tiden 1 oktober 1962 - 2 juni 1979 fanns ett postombud på Grötö, vars post expedierades över Öckerö. Postens personaltidning PS gjorde i augusti 1979 ett reportage därifrån, vars text jag återger här.

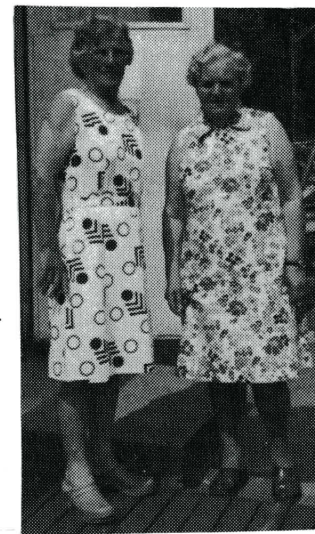
Grötö är en av Bohusläns sydligaste öar. Den tillhör Öckerö kommun. Befolkningen består av 13 fasta hushåll och så en massa sommargäster förstås. Där finns bara tre vägar, nyligen namngivna till Rangelvägen, Kupeskärsvägen och Ekstigen. Postservicen sköttes från 1939 t o m pingstafton i år av ett postombud. Under tre år före postombudsservicen fick Grötö-borna post i lösväska och det kan man väl säga att de får nu igen. Så cirkeln är sluten, efter 40 trevliga år med posthämtning och småprat på postombudets lilla kontor. Och när man ändå var där kunde man passa på att låna några böcker för Elsa Eriksson, det sista ombudet, hade också hand om öns bibliotek.

I dag får Grötö-borna hämta och lämna sin post i ett plåtfack vid färjeläget. Fr o m den 5 juni sorterar postpersonalen på Öckerö posten till Grötö i plåtväskor. Väskorna förseglas med engångsplomber och läggs i ett plåtfack. Det är försett med Postens emblem och texten Öckerö-Grötö. Färjpersonalen – det går en och annan färja till Grötö – lämnar av da-

gens plåtfack vid väntkuren på Grötö och tar med sig gårdagens. Hushållen på Grötö öppnar facket, kodlås, låser upp sin egen väska, tar ut posten och lägger tillbaka väskan. Avgående post kan läggas i den egna väskan eller löst i facket.

Lovorden var många

Omsättningen av postpersonal på Grötö har inte varit särskilt stor. Under alla 40 åren har man bara haft tre postombud: Hulda Larsson, Valborg Eriks-

son och Elsa Eriksson. Elsa har tjänstgjort de senaste 20 åren.

På hennes sista arbetsdag avtackades hon av både Posten och kunderna. Postmästaren och driftchefen från Göteborg 1 kom ut till Grötö och Elsa visade den vackra ön för dem. Men deras promenad avbröts snart av en öbo som sa att det fanns väntande kunder på posten. Och det gjorde det – så gott som alla som befann sig på Grötö denna dag hade samlats för att tacka Elsa, och även Valborg Eriksson, för det som varit. Bland dem befann sig föresten frimärksgravören Martin Mörk som är bofast på Grötö.

Lovorden, blommorna och minnena var många denna sista arbetsdag. Elsa berättade bl a att hon ibland varit tvungen att gå över isen till Kalvsund och Öckerö för att hämta post.

Öborna, både de bofasta och sommargästerna, saknar sitt postombud – ett plåtfack kan ju aldrig bli detsamma . . .

Valborg Eriksson (t v) var postombud på Grötö innan Elsa Eriksson tog över för 20 år sedan.